

Литвиненко Тамара Євгенівна,
к.е.н., доцент кафедри технології і організації ресторанного господарства,
Київський національний торговельно-економічний університет
Литвиненко Ярослав Васильович,
к.е.н., професор,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СФЕРІ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

Метою статті є визначення місця та значення сфери ресторанного бізнесу в сучасній економічній системі країни, напрямки його розвитку та фінансова підтримка в умовах сьогодення. Головним методом дослідження є аналіз сучасного стану цієї сфери, динаміки її інноваційного розвитку. Розглядаються різноманітні види інновацій, які можуть бути впроваджені в сучасних умовах в закладах ресторанного господарства як при виробництві страв, так і в обслуговуванні споживачів. Головним завданням статті є дослідження можливості впровадження новітніх інноваційних рішень та підвищення якості обслуговування споживачів в закладах ресторанного господарства. Особливо це актуально в сучасних умовах економіки України, коли зменшуються доходи населення, підвищуються ціни на харчові продукти тощо. Крім проведення виваженої цінової політики, заклади ресторанного бізнесу повинні постійно оновлювати меню, оптимізувати асортимент страв, пропонувати нові методи обслуговування споживачів на підставі новітніх технологій, створювати стандарти обслуговування. Головним при цьому може бути скорочення часу на отримання страв, створення стандартів кулінарного дизайну і нових смакових поєднань в страві, розширення номенклатури послуг. Велика увага приділяється питанням системи фінансування інноваційного розвитку за рахунок різних джерел. Головними з них в сучасних умовах є заощадження та тимчасово вільні кошти фізичних осіб, доходи та чистий прибуток юридичних осіб, амортизаційні відрахування тощо. Результатом дослідження є також визначення місця місцевих органів самоврядування в процесі подальшого розвитку інноваційних процесів в сфері ресторанного бізнесу. Визначений новий підхід в цьому питанні та роль цих органів не тільки в здійсненні фінансування цих програм, але і в стимулюванні розвитку та підтримки таких підприємств. Практичне значення полягає в дослідженні різноманітних напрямків взаємодії органів місцевого самоврядування з закладами сфери ресторанного бізнесу в процесі впровадження інноваційних технологій.

Ключові слова: інвестиції, сфера ресторанного бізнесу, малі та середні підприємства, фінансування інноваційних процесів, місцеві органи самоврядування.

ВСТУП

Сучасний стан розвитку економіки України характеризується кризовою ситуацією, яка охопила практично всі сфери діяльності суспільства. Особливо негативно на ці процеси вплинули бойові дії на сході України та практично повністю розвалена економіка донецько-луганського регіону. З урахуванням суттєвого зниження промислового потенціалу в країні, зменшення вкладання інвестиційних ресурсів в більшість галузей і, в першу чергу, в промисловість, виникає проблема переорієнтації економіки країни на іншу сферу – обслуговування. До такої сфери діяльності відноситься і сфера ресторанного бізнесу та перехід роботи її на новітні технології виробництва страв та використання нової техніки, нові методи обслуговування, тобто перехід на розвиток інноваційної діяльності. Підтримка таких підприємств повинна проводитись як на державному, так і на мікрорівні, тобто на рівні окремого суб'єкту господарської діяльності.

Постановка проблеми. Ефективний розвиток суспільства пов'язаний з підвищенням його якості на підставі впровадження новітніх технологій та інноваційного розвитку як загалом, так і окремих його підрозділів. В повній мірі це стосується і сфери послуг, до якої належить ресторанний бізнес, в якій, як правило, функціонують малі та середні підприємства.

Вони потребують відносно невеликих фінансових вкладань у порівнянні з великими промисловими підприємствами і мають скорочений строк окупності. Виникає проблема подальшого розвитку інноваційних технологій в цій сфері та знаходження джерел їх фінансування. Важливою є при цьому роль місцевих органів самоврядування з точки зору підтримки інноваційних процесів в сфері ресторанного бізнесу не тільки фінансово, а і організаційно.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженням розвитку сфери ресторанного бізнесу присвятили свої праці вчені та економісти, а також практики ресторатори. До них можна віднести Андрусову Є. В., Басюк Д. І., Гоблик-Маркович Н. М., Григоренко О. М., Лояк Л. М., Лібкіна С., Найдюка В. С., Насонову О., Немковського Б. Л., П'ятницьку Г. Т., Тімченко О. Д., Ткаченко О. П., Трахачова С. та багатьох інших. В їх працях головна увага приділялась розвитку інноваційної діяльності загалом на державному рівні та рівні підприємства, розглядалися питання створення підґрунтя для інноваційного розвитку, а також вплив держави в загальному вигляді на ці процеси без врахування стрімкого розвитку негативних тенденцій в сучасних умовах України.

Мета статті (постановка завдання). Мета статі – визначення напрямів інноваційного розвитку в сфері готельно-ресторанного бізнесу та знаходження джерел

їх фінансування.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Подальший розвиток економіки України неможливий без удосконалення інноваційної складової, впровадження нових технологій, техніки, останніх досягнень вітчизняної та світової науки.

За своєю суттю інновація представляє собою в перекладі з латинської мови оновлення, напрямки та зміни. За змістом вона наближається до терміну нововведення, але різниця полягає в тому, що останній термін не спрямований на підвищення ефективності існуючої системи. Інноваційний розвиток є всеохоплюючим і стосується усіх сфер діяльності людини: від промислового виробництва до сільського господарства, транспорту, надання різних видів послуг і при цьому повинен приносити прибуток.

Однією із важливих складових існування людини, що спрямована на покращення життєдіяльності та збереження її вільного часу, а також організації її дозвілля, є сфера послуг, до якої належить ресторанний бізнес. Ефективний розвиток його дозволяє на більш високому рівні підняти туристичну діяльність, організувати харчування на раціональній і науковій основі, здійснити харчування як атрактивний захід, економити фінансові ресурси та загалом підвищити якість та різноманіття проведення людиною свого вільного часу.

В сучасних умовах в ресторанному бізнесі існує подвійне розуміння інновацій. Перший вид інновацій може включати до себе такі, які мають місце використання в ресторанному господарстві за рахунок появи нових знань щодо харчування, поєднання інгредієнтів, термічної обробки тощо, а відповідно і нових умінь у робітників ресторанного господарства. Такі інновації створюються на перетині фундаментальних знань (фізики, хімії тощо). Сюди відноситься поява молекулярної гастрономії в провідних державах світу з точки зору ресторанного господарства: Франції, Іспанії, Німеччині тощо. Поява відгалужень в молекулярній гастрономії, наприклад, ароматизації тощо. Здійснюється поява нового устаткування і, відповідно, інноваційних кулінарних технологій: «cook in», «cookvak», «sous-vide», «обробка рідким азотом», «пакоджетінг» або «льодоміксінг», «термоміксінг», використання «хербофільтрів» тощо. Такі інновації носять одиничний характер.

З іншого боку керівники закладів ресторанного господарства вважають свій заклад інноваційним за рахунок використання новітніх харчових продуктів, що виробляються за кордоном, а не на теренах України, а також нетрадиційної харчової сировини, в тому числі і диких рослин (в умовах сьогодення це може вважатися умовною назвою); адаптації технологій виробництва страв з інших кулінарій до вітчизняної; введення нових стандартів обслуговування гостей, використовуючи закордонний досвід; використовуючи предмети праці або устаткування, що може бути спеціалізованим чи поліфункціональним тощо. Сюди також можна віднести появу закладів ресторанного господарства з різноманітними концептуальними рішеннями, в тому

числі і інтер'єру закладу або закладів з новими форматами виробництва чи обслуговування (включаючи кітчен-шоу), закладів, які по-новому організують простір закладу ресторанного господарства, в тому числі виробничих приміщень чи обідньої зали, беручи до уваги орендну платню, яка постійно зростає значними темпами. Такі інновації можна вважати локальними.

Для закладів ресторанного господарства інновації стають основним фактором при намаганні збільшити частку ринку та/або мати конкурентну перевагу. Тому провідні ресторатори вважають, що інноваційний розвиток в сфері ресторанного бізнесу повинен торкатись усіх складових закладу ресторанного господарства – від стадії постачання та зберігання харчових продуктів до кінцевої стадії – організації споживання продукції та послуг.

Сучасний розвиток науково-технічного прогресу дозволяє впроваджувати спостереження за процесом виробництва страв і виробів. Для цього там, де здійснюється приготування страв та виробів, встановлюються відеокамери над робочим місцем кухаря, які транслюють весь процес виробництва. Замовник на моніторі або іншому екрані, який встановлюється на його столі в залі ресторану, має можливість спостерігати за усім процесом виробництва. Видно не тільки процес виробництва, але і всі інгредієнти, які використовуються. Таким чином підвищується контроль виробництва, в тому числі з боку шеф-кухаря.

На стадії організації споживання можуть бути застосовані інші інновації: від технології прийому замовлення у гостя, до організації вечері (або святкового вечора класичного чи інноваційного). Крім бронювання он-лайн столика на визначений час та визначення місця розташування в залі ресторану, можливе замовлення тих страв, які бажає гість. Для цього може застосовуватись електронне меню, яке ресторан може виставити в Інтернеті на своєму сайті. В цьому випадку замовник має можливість не тільки замовити страву, які він бажає покуштувати, але і визначитись з його калорійністю, харчовою цінністю, ціною тощо.

В свою чергу ресторан має можливість після отримання замовлення підготуватись до виробництва страви і підготувати не тільки напівфабрикати для приготування страви, але визначити кінцевий час подачі її гостю. Це стосується не тільки приготування страв, але і вибору та подачі напоїв, десертів тощо. Для кращого візуального сприйняття страви, на сайті можуть бути виставлені її фотографії, із зображенням усіх інгредієнтів. Виходячи з фотографії, гість може замовити характер прикрас (наприклад, тортів, в тому числі для різноманітних свят) і надписів або малюнків у відповідності із святковим приводом тощо. В деяких випадках можливе виготовлення страв в присутності замовника та подача їх відразу після виготовлення. Але тут потрібно мати на увазі, що час на виготовлення страви повинен бути не тривалим, а кухар (кондитер) повинен бути висококваліфікованим.

Для гостей ресторану можна запропонувати інші види послуг, які не відносяться до приготування та споживання їжі, але впливають на настрій гостя та

його зовнішній вигляд. Наприклад, послуги манікюрного майстра, перукаря, візажиста, СПА-послуги, послуги хімчистки (якщо одяг забруднений), виклик таксі на визначений час тощо. За бажанням гостя можна організувати перегляд різноманітних улюблених кінострічок минулих років або нових фільмів. Якщо гість не бажає слухати музику, яку пропонує ресторан, то йому можна організувати індивідуальне прослуховування його улюблених мелодій та виконавців через індивідуальну аудіосистему.

В ресторанах та барах можливе впровадження таких інноваційних технологій як інтерактивна барна стійка. Гість самостійно вибирає напої, які він бажає покуштувати, але це супроводжується різними спец ефектами. Наприклад, кожний напій може мати індивідуальне музичне або кольорове супроводження. Для того щоб якнайдовше затримати гостя біля барної

стійки, можуть бути запропоновані світлові ефекти природних явищ, відкритого неба (нічного або сонячного), стерео- та спецефекти знаходження на лоні природи, в горах, на галявині тощо.

Головною умовою для успішного розвитку інновацій в сфері ресторанного бізнесу є його фінансування. Як свідчать інформаційні дані Державної статистичної служби України, найбільша частка припадає на фінансування за рахунок власних коштів (на рівні 70%) таблиця 1 [2; 3].

Умовно це джерело можна поділити за напрямками: доходи і чистий прибуток фізичних та юридичних осіб; амортизаційні відрахування. Одним з головних джерел фінансування інноваційного розвитку малого та середнього бізнесу, особливо в сфері готельно-ресторанного бізнесу є фінансування за рахунок доходів та заощаджень фізичних осіб.

Таблиця 1

Групування промислових підприємств за джерелами фінансування інновацій за 2000-2012 рр. (млн. грн.)

Роки Показники	2000		2005		2011		2012	
	Усього	У % до загальної кількості інноваційно активних підприємств	Усього	У % до загальної кількості інноваційно активних підприємств	Усього	У % до загальної кількості інноваційно активних підприємств	Усього	У % до загальної кількості інноваційно активних підприємств
Кількість підприємств, що займалися інноваційною діяльністю	1705		1193		1679		1758	
В тому числі за рахунок:								
- власних коштів	1102	64,6	889	74,5	1281	76,3	1299	73,9
- державного бюджету	31	1,8	31	2,6	27	1,6	27	1,5
- місцевих бюджетів	5	0,3	13	1,1	28	1,7	28	1,6
- позабюджетних фондів	13	0,8	2	0,2	1	0,1	1	0,1
- вітчизняних інвесторів	18	1,1	13	1,1	14	0,8	19	1,1
- іноземних інвесторів	22	1,3	19	1,6	11	0,7	15	0,9
- кредитів інших джерел	33	1,9	75	6,3	50	3,0	67	3,8
	22	1,3	10	0,8	13	0,8	14	0,8

Розвиткові такого напрямку сприяють і недоліки у роботі банківської системи України, до головних з яких можна віднести зменшення ставок за депозитами та труднощі з їх поверненням в більшості банків України. Тому більшість населення України обирає альтернативу в зберіганні коштів – вкладання в різні інвестиційні проекти. Вкладання грошових ресурсів в великі проекти та підприємства має достатньо високий ризик, тому і вкладаються ресурси в різні невеликі підприємства (готелі, ресторани, кафе тощо) з високим рівнем окупності та прибутковості. Крім того для відкриття невеликого закладу готельно-ресторанного бізнесу достатньо невеликих ресурсів і головне можливість спрямовувати їх на інвестиційний

розвиток.

Чистий прибуток юридичних осіб має тенденцію до зменшення, тому що більшість підприємств працює в тіньовому секторі економіки. Особливо це стосується підприємств малого та середнього бізнесу та приватних підприємств. Крім того у таких суб'єктів господарювання, в зв'язку з особливостями діяльності, виникають труднощі в проведенні контролю за їх показниками діяльності, тобто достатньо складно проводити постійний контроль.

Зменшується й інший напрямок – амортизаційні відрахування. Причиною цього є застарілий парк обладнання, невеликі норми відрахувань та відсутність

застосування інших форм амортизації, крім звичайної [4].

Одне з головних місць в розвитку малого та середнього бізнесу в готельно-ресторанній сфері повинні відігравати місцеві органи самоврядування. Як свідчать інформаційні джерела, фінансування з державних джерел в сучасних умовах (як і раніше) практично відсутнє. Держава повинна встановлювати привила гри та слідкувати за дотриманням їх виключно через прийняття законів і, в першу чергу, Податкового кодексу, регуляторної політики, політики реєстрації тощо. Вона повинна створювати нормальні умови для розвитку підприємств малого та середнього бізнесу та стимулювати його через систему пільг, спрощену систему адміністрування сплати податкових платежів, реєстрація тощо.

Місце та значення місцевих органів самоврядування в цьому процесі зростає, і вони можуть проводити свою політику в цьому питанні за деякими напрямками:

1. Прямий вплив через систему фінансування розвитку підприємств малого та середнього бізнесу сфери готельно-ресторанного господарства. Згідно з діючим законодавством та внесеними змінам до Бюджетного кодексу України проводиться перерозподіл податків та збільшується розмір місцевих бюджетів [1; 5]. З державного бюджету передаються до місцевих бюджетів 10% податку на прибуток підприємств – 3,1 млрд. грн., 80% екологічного податку – 3,2 млрд. грн., 100% плати за надання адміністративних послуг – 0,8 млрд. грн., 100% державного мита – 0,4 млрд. грн. Зараховується до місцевого бюджету податок на майно «комерційна нерухомість» – 0,8 млрд. грн., єдиний податок – 5,9 млрд. грн. Крім того переданий до місцевих бюджетів акцизний податок в розмірі 5% від вартості реалізованих підакцизних товарів – 8,1 млрд. грн., податок на прибуток комунальних підприємств, місцеві збори та інше (0,9 млрд. грн.), 25% плати за надра та використання води – 1,5 млрд. грн. При цьому місцеві органи самоврядування мають право самостійно визначати напрями використання і в тому числі здійснювати фінансування інноваційної діяльності.

2. Вони можуть утворювати різноманітні фінансові структури та фонди, метою яких є залучення фінансових ресурсів та заощаджених населенням коштів і використання їх на розвиток інноваційних проєктів. Такі фонди будуть користуватися більшою довірою вкладників, ніж банки, тому що можливий ефективний контроль за їх діяльністю та використаних коштів і отримання відсотків на вкладений капітал.

3. В межах своєї компетенції місцеві органи самоврядування можуть надавати пільги за місцевими податками та зборами (наприклад державне мито, плата за надання адміністративні послуги, туристичний збір, єдиний податок, податок на майно тощо) у вигляді зменшення ставки податку, надання податкових канікул або взагалі тимчасове звільнення від сплати податку на деякий період.

4. Розвиток місцевої інфраструктури. Особливо це стосується шляхів сполучення, розвитку телефонно-телеграфного зв'язку та Інтернету тощо. До цього

напряму можливо віднести також розвиток комунального господарства, будівництво очисних споруд, будівництво підприємств з комплексною переробкою відходів та інше.

5. Місцеві органи самоврядування також можуть приймати участь в рекламних заходах, спрямованих на розвиток сфери готельно-ресторанного господарства, організовуючи різні презентації, в тому числі і за кордоном.

6. Місцеві органи самоврядування повинні не тільки здійснювати реєстрацію нових підприємств та видачу ліцензій на види діяльності, а і проводити дослідження та моніторинг програм розміщення підприємств сфери готельно-ресторанного господарства з визначенням не тільки їх оптимальної кількості, а й і розміщення по території району з метою отримання найбільшої ефективності. При цьому можуть застосовуватись не тільки адміністративні методи (надання чи ненадання дозволу), а і економічні (і в тому числі через систему фінансування проєктів).

7. Проведення сертифікації готельно-ресторанних та туристичних послуг і визначення ефективності їх надання на підставі проведення різноманітних досліджень й організації особистих конкурсів за видами дозволів та розміщення цих підприємств на території району, визначення особистих умов надання, виходячи з специфіки території та діяльності населення.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

В Україні в останній час відбувається зростання пріоритету інноваційних змін в закладах ресторанного господарства. Успішні інновації впливають на прийняття рішення споживачем щодо відвідування закладу, що в майбутньому може сприяти підвищенню частоти відвідувань закладу. Інновації позитивно впливають на досвід рестораторів та персоналу закладів ресторанного господарства, зокрема в цілому підвищують якісний рівень функціонування сфери ресторанного бізнесу.

Загалом потрібно визначити, що поки що в сфері ресторанного бізнесу є достатньо великі можливості і потенціал для розвитку інновацій та пропозиції різних інноваційних заходів, які в подальшому дозволять підвищити ефективність діяльності закладу ресторанного господарства та подолати існуючу зараз економічну кризу.

Велике значення при цьому відводиться місцевим органам самоврядування. З одного боку вони можуть мати спочатку витрати, а потім додаткові доходи від розвитку системи підприємств сфери ресторанного господарства.

Подальші дослідження стосуватимуться різних напрямків інноваційних впроваджень як в технічній, так і у виробничій сферах. Особливо це стосується обслуговування відвідувачів. Також цікавим в сучасних умовах економічної кризи є знаходження додаткових джерел фінансування інноваційної діяльності в сфері ресторанного бізнесу за рахунок місцевих бюджетів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/79-19>.
2. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: статистичний збірник / Державна служба статистики України. – К.: ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України», 2013. – 305 с.
3. Статистичний збірник «Статистичний щорічник України» / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/01/Arch_Ukr_.htm.
4. Чемодуров О. М. Проблеми фінансування інноваційної діяльності підприємств / О. М. Чемодуров // Економіка України. – №1. – 2013. – С. 40-49.
5. Ковальова В. Громади вчать заощаджувати / В. Ковальова // Газета «Урядовий кур'єр» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/gromadi-vchatsya-zaoshadzhuvati/>

Литвиненко Тамара Євгенівна, Литвиненко Ярослав Васильевич

ФИНАНСОВАЯ ПОДДЕРЖКА РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СФЕРЕ РЕСТОРАННОГО БИЗНЕСА

Цель статьи определение места и значения сферы ресторанного бизнеса в современной экономической системе страны, направления его развития и финансовая поддержка в данных условиях. Главным методом исследования является анализ современного состояния этой сферы, динамика её инновационного развития. Рассматриваются различные инновации, которые могут быть внедрёнными в современных условиях в заведениях ресторанного хозяйства, как при производстве блюд, так и при обслуживании потребителей. Основной задачей статьи является исследование возможностей внедрения новейших инновационных решений и повышение качества обслуживания потребителей в предприятиях ресторанного хозяйства. Особенно это актуально в современных условиях экономики Украины, когда постоянно уменьшаются доходы населения, возрастают цены на продукты питания. Кроме проведения уравновешенной ценовой политики, заведения ресторанного хозяйства должны постоянно обновлять свои меню, оптимизировать ассортимент блюд, предлагать новые методы обслуживания потребителей на основе новейших технологий, создавать стандарты обслуживания. Основным при этом может быть сокращение времени на получение блюд, создание стандартов кулинарного дизайна и новых вкусовых сочетаний в блюде, расширение номенклатуры услуг. Большое внимание уделяется вопросам системы финансирования развития инновационного развития за счёт различных источников. В современных условиях основными являются сбережения и временно свободные финансовые ресурсы физических лиц, доходы и чистая прибыль юридических особ, амортизационные отчисления. Результатом проведенного исследования есть также определения места местных органов самоуправления в процессе дальнейшего развития инновационных процессов в сфере ресторанного бизнеса. Определён новый подход в этом вопросе и роль и значение этих органов не только в процессе финансирования инновационных программ, но и стимулировании, развитии и поддержке этих заведений. Практическое значение состоит в исследовании различных направлений взаимодействия органов местного самоуправления с заведениями сферы ресторанного бизнеса в процессе внедрения инновационных технологий.

Ключевые слова: инвестиция, сфера ресторанного бизнеса, малые и средние предприятия, финансирование инновационных процессов, местные органы самоуправления.

Lytvynenko T., Lytvynenko Ya.

FINANCIAL SUPPORT OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN RESTAURANT BUSINESS

The aim of the article is to determine the place and value of the restaurant business in the modern economic system, directions of its development and financial support in today's conditions. The main method of study is the analysis of the current state of this field, the dynamics of its innovative development. Different types of innovation that can be implemented in the current conditions in institutions of restaurant industry both in food production and in serving customers have been considered. The main objective of the article is to study the possibility of introduction of new innovative solutions and quality of customer service in the restaurant business establishments. This is especially true in modern conditions of Ukraine's economy when incomes are reducing, food prices are rising etc. In addition to conducting a balanced pricing policy, the restaurant business establishments must constantly update the menu to optimize the range of dishes to offer new methods of customer service based on the latest technology to create service standards. The key to this may be the time needed to obtain food, creating culinary standards of design and new combinations of flavors in a dish, expanding of the services range. Great attention is paid to the development of innovative financing system by various sources. Savings and available cash of individuals, revenue and net profit of entities, depreciation, etc. are main sources among them in modern conditions. The research has also determined the place of local government in the further development of innovative processes in the restaurant business. A new approach in this matter has been defined as well as the role of these bodies not only in the implementation of financing of these programs but also stimulating the development and support of such enterprises. The practical significance is to study various areas of interaction between the local government institutions and the restaurant business in the implementation of innovative technologies.

Key words: investments, restaurant business, small and medium enterprises, financing of innovation processes, local self-government.

Одержано 24.04.2015 р.